

Lägesbedömning 2025

Förskoleförvaltningen

Upprättad: 2025-12-03

Version: 1

Ansvarig: Avdelning kvalitet och utveckling

Innehållsförteckning

Lägesbedömning 2025	1
Innehållsförteckning	2
Inledning.....	4
Underlag och avgränsningar	5
Förändrade förutsättningar på nationell nivå	5
Pågående övergripande utvecklingsarbete	7
Barns behov och förutsättningar	9
Barnen och förskolan i Malmö	9
Barns behov av tillgängliga och anpassade lärmiljöer.....	10
Barns behov av att stärka sina språk	11
Måluppfyllelse i det nationella uppdraget	12
Förskolans kompensatoriska uppdrag.....	12
Barns tankar och åsikter om sin utbildning.....	14
Förskolans värdegrund.....	15
Barns rätt till stöd, ledning och stimulans	16
Barnens utveckling i språk och kommunikation.....	18
Pedagogiska lärmiljöer utomhus	20
Samverkan med vårdnadshavare.....	20
Förutsättningar och framgångsfaktorer för måluppfyllelse i förskolan.....	23
Förtroendefullt klimat	24
Hälsofrämjande lärmiljöer.....	24
Kompensatoriska insatser	25

Kompetent ledarskap.....	27
Professionell utveckling	28
Systematiskt kvalitetsarbete med undervisningen i fokus	29
Tydlig roll och ansvarsfördelning	30
Slutsatser	31
Analyser utifrån delmålen i det nationella kvalitetssystemet	32
Förskollärarnas undervisningsansvar.....	34
Rektors pedagogiska ledarskap	35
Stöd och samverkan i analysprocessen	35
Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.....	36
Gemensam inriktning i det hälsofrämjande och förebyggande arbetet	37

Fotot på framsidan är från colourbox.com

Inledning

Lägesbedömningen är huvudmannens övergripande dokumentation inom det systematiska kvalitetsarbetet. Den ger en aktuell bild av hur förskolorna i Malmö arbetar för att säkerställa att alla barn får en likvärdig utbildning av god kvalitet i enlighet med skollag och läroplan. Lägesbedömningen utgör en del av en helhet. Inom förskoleverksamheten finns även annan rapportering som bidrar med kunskap och perspektiv på förskolornas förutsättningar för målfyllelse, såsom rapportering från förskolenämndens kompetensförsörjning, lokalförsörjningsplanen och uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet.

För att en förskola ska vara likvärdig och av hög kvalitet ska den uppfylla de nationella målen så som de formuleras i skollag och förskolans läroplan. Det innebär att varje barn i förskolan ska få en utbildning som stimulerar utveckling och lärande samt ges en trygg omsorg. Förskolorna ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov. Barnens dagar i förskolan ska utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Utbildningen ska också ta hänsyn till och anpassas efter barns olika förutsättningar och behov.

Rektorerna ansvarar enligt skollagen för att besluta om den inre organisationen på sina förskolor. De ska säkerställa att förskolorna lever upp till skollagen och läroplanen samt fördela olika typer av resurser inom och mellan förskolorna efter barnens olika behov och förutsättningar. För huvudmannens del handlar det skollagsreglerade uppdraget om att fördela tillgängliga resurser efter barnens olika förutsättningar och behov, och att skapa goda förutsättningar för utvecklingsarbete på alla nivåer i organisationen. Vid behov har huvudmannen också ett uttalat ansvar att vidta åtgärder för att förbättra utbildningen.¹

Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) har utvecklat ett nationellt kvalitetssystem som innehåller målsättningar, delmål och faktorer för framgångsrik skolutveckling. Systemet ska stödja huvudmän och förskolor i arbetet med att höja kvalitet och likvärdighet. Både delmålen och faktorerna för framgångsrik skolutveckling används i årets

---

¹ Skollagen, 2 kap. 9 och 8b §§

lägesbedömning för att dra slutsatser om kvaliteten och likvärdigheten i utbildningen på kommunens förskolor.

Underlag och avgränsningar

Analysen i lägesbedömningen bygger på det systematiska kvalitetsarbetet på både enhets- och huvudmannanivå. För att kunna arbeta mer behovsstyrt och stärka kvaliteten och likvärdigheten behöver huvudmannen förstå både framgångar och utmaningar i förskolorna. Genom dialogerna i det systematiska kvalitetsarbetet skapas kunskapsutbyte mellan förvaltningens olika nivåer. Det innebär att huvudmannen får insyn i barns förutsättningar och behov samt professionens och den lokala ledningens bedömningar av måluppfyllelse och utvecklingsbehov. I årets kvalitetsdialoger har barns tankar och åsikter om sin utbildning varit ett särskilt tema med syftet att synliggöra barns röster i analysen. Under året har även förskoleenkäten till vårdnadshavare genomförts. Den ger vårdnadshavare möjlighet att påverka och bidrar samtidigt med viktig information till kvalitetsarbetet, både för den enskilda förskolan och för huvudmannen.

Årets lägesbedömning bygger vidare på kunskap från tidigare lägesbedömningar. Även vårens *Lägesbedömning – förutsättningar och tema 2025* utgör ett viktigt underlag. I den finns nyckeltal samlade som beskriver förskolornas strukturella förutsättningar. Årets rapport innehåller också en tematisk del som särskilt fokuserar på lokalernas fysiska miljöer som förutsättningar för måluppfyllelsen.

Förändrade förutsättningar på nationell nivå

För att beskriva kvaliteten i utbildningen och förskolornas förutsättningar behöver lägesbedömningen ta hänsyn till förändringar på nationell nivå. En rad reformer har initierats och genomförts under det senaste året, i syfte att stärka förskolans kvalitet och likvärdighet. Skolverket har bland annat reviderat förskolans läroplan², med skärpt fokus på högläsning, fysisk aktivitet och undervisning baserad på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Det har också skett ett skifte i synen på digitala verktyg med en tydligare inriktning mot analoga lärvärtyg och en skärmfri miljö för de yngsta barnen.

---

² Läroplan för förskolan – Lpfö 18, (2025)

Förskolans roll i att motverka segregation och utanförskap har lyfts fram tydligare på nationell nivå. Den nationella samordnarens slutrapport *Det handlar om oss – så bryter vi utanförskapet och bygger en starkare gemenskap* betonar förskolans centrala roll i att motverka segregation och utanförskap, särskilt i det som rapporten benämner utanförskapsområden eller områden med stora socioekonomiska utmaningar.³ SKR:s rapport *Öppna jämförelser – Förskola 2024 Barns närvaro och vistelsetider* visar vidare på att det finns ett samband mellan barns närvaro i förskolan och socioekonomi, där närvaron är lägre ju mindre gynnsam socioekonomisk sammansättning förskolan har. Detta förklaras delvis av att vårdnadshavare till barn på förskolor i mer socioekonomiskt gynnade områden också i högre grad är heltidsarbetande. Enligt jämförelsen har också förskolor i områden med mindre gynnsam socioekonomi en större andel barn med 15 timmar i veckan.⁴ En slutsats i Skolinspektionens rapport *Rektorer, huvudmäns och rektors arbete för deltagande i förskolan i socioekonomiskt svaga områden*⁵ är att majoriteten av granskade verksamheter behöver stärka sitt närvarofrämjande arbete. Att det finns brister i det närvarofrämjande arbetet är särskilt allvarligt då det riskerar att drabba de barn som har kortast vistelsetid i förskolan och barns som sannolikt också skulle ha stor nytta av förskolans verksamhet.

Skolverkets rapport *Segregation och likvärdighet i förskolan*⁶ visar att barns socioekonomiska bakgrund har betydelse för deras framtida skolresultat. Barn som växer upp med mindre gynnsamma förutsättningar riskerar att prestera sämre i skolan. Rapporten konstaterar att förskolan i dagsläget inte kompenserar fullt ut för dessa skillnader. Den pekar också på att förskolor i socioekonomiskt utsatta områden ofta har en lägre andel utbildade förskollärare, vilket ytterligare påverkar kvaliteten i utbildningen. Sammantaget understryker detta vikten av ett starkt kompensatoriskt uppdrag och en medveten resursfördelning för att ge alla barn likvärdiga möjligheter att lyckas i skolan och i livet.

---

³ Regeringskansliet (2025) *Det handlar om oss – så bryter vi utanförskapet och bygger en starkare gemenskap*. Statens offentliga utredningar (SOU 2025:76). Stockholm: Regeringskansliet.

⁴ Sveriges Kommuner och Regioner. (2024) *Öppna jämförelser – Förskola 2024: Barns närvaro och vistelsetider*. Stockholm: SKR. ISBN: 978-91-8047-323-1.

⁵ Skolinspektionen (2025) *Rektors, huvudmäns och kommuners arbete för deltagande i förskolor i socioekonomiskt svaga områden*,

⁶ Skolverket, (2025), *Segregation och likvärdighet i förskolan*,

Pågående övergripande utvecklingsarbete

Under året har förskoleverksamheten präglats av ett omfattande omställnings- och anpassningsarbete för att möta förändringar i demografin och ett generellt minskande barnantal, vilket också påverkar de ekonomiska förutsättningarna. Detta ställer stora krav på bemanningsplanering och åtgärder för att anpassa förskoleplatskapaciteten, exempelvis genom sammanslagningar eller avveckling av förskolor.

Samtidigt har arbetet med att stärka rektors ledarskap fortsatt. Tidigare lägesbedömningar visar att utbildningens likvärdighet och kvalitet hänger nära samman med rektors ledarskap. Beslut om förändrade rektorsområden har syftat till att ge bättre förutsättningar för rektor att styra och leda kompensatoriskt med fokus på utbildningens kvalitet och likvärdighet. I linje med detta har en översyn av rektors och biträdande rektors uppdrag genomförts för att implementera nya befattningsbeskrivningar. De nya befattningsbeskrivningarna syftar till att tydliggöra ansvar och förväntningar samt stärka rektors förutsättningar för ett utbildningsnära och pedagogiskt ledarskap.

Utvecklingsarbetet har också omfattat insatser som stärker samarbetet med vårdnadshavarna. Förskolornas arbete med *Trygga barnet* och *International Child Development Programme (ICDP)*⁷ har fortsatt.

Öppnandet av nya familjecentraler på Mobilia och i Kroksbäck har förbättrat förutsättningarna för samverkan med socialtjänsten, andra myndigheter och lokala aktörer. Detta ger öppna förskolan och närliggande förskolor nya möjligheter att arbeta uppsökande och främjande i delar av staden där tillgången tidigare varit begränsad.

Utöver detta har olika typer av utvecklingsinsatser riktats till förskolor med särskilt identifierade behov. Det handlar bland annat om kompetensförstärkning med förskollärare i kompetensteam, stöd genom specialpedagogiska insatser och förskolesocionomer i samverkan med socialtjänsten. Ett annat exempel är ett tvärprofessionellt analysstöd som riktats till lokal ledning för att fördjupa förståelsen av grundorsaker och därigenom skapa insatser som är väl anpassade till förskolans behov.

---

⁷ ICDP (International Child Development Programme) är ett evidensbaserat program som stärker vuxnas relationskompetens i mötet med barn. Det bygger på anknytningsteori och fokuserar på att främja positiva samspel, känslomässigt stöd och vägledning för barns utveckling och välbefinnande.

Arbetet med att främja barns närvaro har fortsatt vara prioriterat i utvecklingsarbetet. En genomlysning har identifierat framgångsfaktorer och lett till utveckling av huvudmannens stöd genom framtagande av en riktlinje för det närvarofrämjande arbetet och en rutin vid barns frånvaro.

Slutligen har medverkan i Ifous FoU-program *Språkutvecklande förskola* under perioden övergått i ett utvecklingsarbete som stödjer rektorer i införandet av den forskningsbaserade ELSA-modellen ⁸ – ett evidensbaserat arbetssätt för att främja barns språkutveckling. Förvaltningen har också fortsatt med språkfrämjande kompetensutveckling för pedagogisk personal.

---

⁸ ELSA-modellen stöttar barns tidiga språkutveckling. ELSA står för Eget Lärande genom Språkstödjande Aktioner (Early Educational Language Support Activities). Modellen kombinerar tydliga mål för vilka språkliga förmågor barnen ska utveckla med ett reflekterande synsätt på den egna praktiken. Den erbjuder en strukturerad ram med upplägg och organisation som stödjer ett språkstimulerande arbetssätt.

Barns behov och förutsättningar

Barns behov och förutsättningar är en central utgångspunkt i lägesbedömningens analyser. Denna kunskap är avgörande för att möjliggöra en utbildning som, i enlighet med skollag och läroplan, stimulerar barns utveckling och lärande samt erbjuder trygg omsorg. Förskolan ska ge varje barn möjlighet att utvecklas, lyckas och känna sig tryggt, vilket kräver att utbildningen utformas utifrån barns individuella behov och förutsättningar.

I årets kvalitetsarbete har två teman identifierats som särskilt viktiga att beakta i utvecklingen av utbildningen: *barns behov av tillgängliga och anpassade lärmiljöer* samt *barns behov av att stärka sina språk*. För att förstå dessa teman behöver även den lokala kontexten belysas – hur barns livsvillkor och förskolans förutsättningar ser ut i Malmö. Detta är avgörande eftersom strukturella förutsättningar påverkar barns vardag och därmed förskolans kompensatoriska uppdrag. Genom att utgå från Malmökontexten skapas en grund för att förstå varför vissa behov framträder tydligare och vilka insatser som krävs för att möta dem.

Barnen och förskolan i Malmö

Malmö är en stad där barns levnadsvillkor varierar kraftigt. Dessa variationer syns både mellan olika delar av staden och inom enskilda områden, och formas av faktorer som boendesegregation, inkomstskillnader och tillgång till samhällsresurser. Detta innebär att förskolan varje dag möter barn med olika hemförhållanden, språkliga erfarenheter, möjligheter till återhämtning och trygghet i närmiljön. Därför ställs höga krav på förskolans förmåga att anpassa utbildningen och att arbeta kompensatoriskt för att främja varje barns utveckling, hälsa och välbefinnande.

Det kompensatoriska uppdraget är lagstadgat och innebär att varje barn ska mötas utifrån sina individuella behov och förutsättningar – oavsett bakgrund eller var barnet bor. Förskolans arbete vilar också på barnkonventionens principer om varje barns rätt till utveckling, trygghet och delaktighet samt rätten till utbildning. Att få utveckla sin identitet och känna tillhörighet är avgörande för barns psykiska och sociala utveckling, och utgör en central del av förskolans pedagogiska ansvar. Det är även grundläggande för att barn ska känna motivation, lust att lära och kunna tillgodogöra sig förskolans utbildning och undervisning.

Förskolan möter alla barn i samma förskolor och barngrupper, oavsett bakgrund, behov eller förutsättningar. Detta ställer höga krav på att utbildningen både är likvärdig och anpassad, så att olika behov kan tillgodoses – inte enbart socioekonomiska utan även språkliga, kommunikativa, fysiska och emotionella. Det kompensatoriska uppdraget innebär också att barns hälsa och välbefinnande ska främjas. Förskolan ska erbjuda trygghet, rörelse, goda matvanor, en balanserad dagsrytm och positiva relationer – faktorer som är grundläggande för barns utveckling. För att detta ska vara möjligt behöver det kompensatoriska uppdraget kopplas till ett nära samarbete med andra aktörer. Samverkan med socialtjänst, barnhälsovård och civilsamhället är avgörande för att skapa ett starkt stöd kring barnet och dess familj. Genom gemensamma insatser kan förskolan ges förutsättningar att möta alla barns behov och bidra till en trygg och utvecklande vardag.

Barns behov av tillgängliga och anpassade lärmiljöer

Barns behov av tillgängliga och anpassade lärmiljöer har särskilt uppmärksamats i årets kvalitetsarbete. Redan i 2024 års lägesbedömning lyftes vikten av trygghet, lugn och ro samt möjlighet till återhämtning – teman som fortsatt är aktuella. Mötet mellan barn och den pedagogiska personalen är en viktig faktor i en hälsofrämjande lärmiljö. Den pedagogiska personalen behöver bemöta varje barn med lyhördhet och inkludering för att stärka känslan av tillhörighet, samspel och utveckling. Samtidigt ska den fysiska lärmiljön vara stimulerande och tillgänglig, så att lek och lärande kan stödja varje barns individuella behov.

I årets dialoger framhålls vikten av att barn erbjuds varierade lärmiljöer och sammanhang under dagen, där balans finns mellan stimulans, lärande, återhämtning och vila. Lärmiljöerna behöver utformas med hänsyn till de förutsättningar barnen har med sig från sin hemmiljö och den lokala kontext de befinner sig i. Det kan exempelvis innebära att barn ges möjlighet till rörelse och grovmotorisk aktivitet efter en helg med mer stillasittande, eller att de får uppleva miljöer och aktiviteter som inte ingår i deras vardag – såsom en skogslik miljö eller kulturella upplevelser.

Barn har även ett naturligt behov av så kallad *risky play* – lek som innebär utmaningar och ett visst mått av risk, exempelvis att klättra högt, balansera eller prova sin styrka. Denna typ av lek främjar motorisk utveckling, problemlösningsförmåga och självförtroende. Förskolans roll är att erbjuda trygga miljöer där barnen får möjlighet att utforska och utmana

sina gränser under kontrollerade former, med stöd av närvarande vuxna som vägleder och skapar förutsättningar för säkerhet.

Lekfulla vuxna lyfts också som en viktig del av en hälsofrämjande lärmiljö i förskolan. När personalen närmast barnen deltar i leken och visar nyfikenhet och glädje skapas trygghet och positiva relationer, vilket stärker barnens välbefinnande. Närvarande och lekfulla vuxna främjar kreativitet, socialt samspel och lust att lära – centrala faktorer för både hälsa och utveckling

Behovet av att kunna anpassa barngruppens sammansättning och antal barn i olika gruppkonstellationer för att möta varje barns behov av stöd under dagen framträder tydligt. Det kan handla om att dela upp barngruppen i mindre grupper för att skapa trygghet och ge barnen utrymme – i form av fysisk plats, tid och pedagogisk närvaro – att utveckla sin lek, delta i sociala sammanhang eller möta lekstarka barn som kan bidra till lärande och utveckling. För att detta ska vara möjligt behöver även personaltätheten kunna anpassas, särskilt i situationer där barngruppens sammansättning innebär ett mer omfattande behov av stöd. Detta förutsätter att kvaliteten i utbildningen i övrigt är god och att ledningen kan skapa organisatoriska förutsättningar för flexibilitet i bemanning.

Barns behov av att stärka sina språk

Barn i behov av att stärka sina språk är ett generellt behov som uppmärksammas i alla rektorsområden i staden men som är särskilt uttalat i socioekonomiskt mer sårbara områden. En förhållandevis stor andel av barnen i dessa områden kommer från hemmiljöer där det pratas ett eller flera andra modersmål än svenska. Barn som befinner sig i en sådan kontext har ofta ett utökat behov av stöd och stimulans i sin språkutveckling.

Att stärka barns språk är inte bara en pedagogisk fråga. Språklig kompetens påverkar barns förutsättningar för delaktighet och inflytande, och har långsiktiga effekter på hälsa och livsvillkor och på fortsatt skolgång. Barn som får rätt stöd utvecklar större självförtroende, deltar mer aktivt i lek och lärande och får bättre förutsättningar att lyckas i skolan och i livet.

För att främja språkutveckling är det betydelsefullt att barn får ingå i barngrupper där det finns språkstarka barn som kan fungera som språkliga förebilder och skapa möjligheter till kommunikation och interaktion. Den pedagogiska personalen spelar en central roll genom att aktivt delta i barnens vardagliga dialoger. Modersmålsstöd ingår som en självklar del i detta arbete. Ett nära samarbete med vårdnadshavare är därtill viktigt för att skapa en språkrik vardag både hemma och i förskolan.

Måluppfyllelse i det nationella uppdraget

Förskolans uppdrag förverkligas i det dagliga arbetet med barnen. Måluppfyllelse handlar om att bedöma hur väl förskolan omsätter skolagens och läroplanens mål i undervisning och omsorg. Bedömningen görs på förskolenivå och utgår från hur utbildningen planeras, genomförs och följs upp i relation till målen. För huvudmannen är det systematiska kvalitetsarbetet en möjlighet att förstå förskolans vardag och de utmaningar som rektor, lokal ledning och personal möter i arbetet med att ge alla barn en likvärdig utbildning.

I årets lägesbedömning har vissa målområden för förskolan fått särskild uppmärksamhet. Detta är områden som både knyter an till läroplanen och delmålen i det nationella kvalitetssystemet.⁹ Urvalet bygger på återkommande teman i dialogerna och på det som framkommit i det systematiska kvalitetsarbetet. Syftet med avgränsningen är att fördjupa förståelsen för områden där utvecklingsbehovet är stort eller där det finns en tydlig progression. Måluppfyllelse inom ett område påverkar ofta utvecklingen inom andra, vilket gör att målområdena i många fall är beroende av varandra.

När förskolorna kan konstatera en progression eller gör bedömningar om en högre måluppfyllelse handlar det ofta om utveckling i arbetssätt – hur läroplansuppdraget omsätts i undervisningen och omsorgen. Det kan också handla om märkbara effekter i barnens utveckling och lärande, där förändringar i miljöer, bemötande och pedagogiska strategier ger resultat över tid.

Förskolans kompensatoriska uppdrag

Det är en tydlig signal i kvalitetsdialogerna att arbetet med att anpassa utbildningen för att kunna uppväga skillnader i barnens förutsättningar präglar stora delar av det dagliga arbetet på förskolorna och de processer som rör barns utveckling och lärande.

På flera förskolor finns en tydlig progression i det kompensatoriska arbetet och i arbetet med att skapa rika och tillgängliga lärmiljöer som

---

⁹ Det nationella kvalitetssystemet är ett ramverk framtaget av Skolverket och SPSM som innehåller nationella mål, delmål och faktorer för framgångsrik skolutveckling. Det används för att analysera och utveckla kvalitet och likvärdighet i förskolan.

möter barnens behov. Vikten av att bygga tillit i relationen till vårdnadshavare är central – när samverkan fungerar skapas bättre förutsättningar att förstå barnens behov och ge rätt stöd. Det kan också konstateras att det finns en utveckling i hur förskollärare tar ansvar för undervisningen utifrån sitt uppdrag, vilket stärker arbetslagens möjligheter att möta barnen med rätt kompetens och kontinuitet.

Närvarofrämjande insatser samt möjligheten att utöka vistelsetiden utöver de beslutade 15 timmarna¹⁰ när barnens behov kräver det, beskrivs som avgörande för att säkerställa deras rätt till trygghet, utveckling och likvärdig utbildning. Kommunikationsverktyget Tempus är ett värdefullt stöd för dialog med vårdnadshavare och förskolans möjlighet att följa upp barns närvaro och deltagande i utbildningen.

Trots den positiva utvecklingen kvarstår utmaningar. Flera förskolor lyfter svårigheter i att genomföra de anpassningar i arbetssätt och i lärmiljöer som krävs för att möta varje barns individuella behov av stimulans, ledning och stöd. Analyser visar att dessa utmaningar inte är isolerade, utan hänger samman med olika faktorer som påverkar måloppfyllelsen. Framför allt handlar det om kompetensnivån och kompetenssammansättningen i arbetslagen – och särskilt förskollärartätheten. En ökad förskollärartäthet betonas genomgående som den åtgärd som bedöms ge störst effekt på kvaliteten i utbildningen.

Skolinspektionens granskning¹¹ av huvudmäns och rektors arbete med undervisningens kvalitet i förskolor i områden med socioekonomiska utmaningar bekräftar denna bild. Granskningen visar att det på dessa förskolor finns omständigheter som påverkar förutsättningarna för styrning och ledning och förskollärarnas möjligheter att leda det pedagogiska arbetet tillsammans med kollegorna i arbetslaget. Bland dessa omständigheter märks hög personalomsättning, låg andel legitimerade förskollärare och begränsad tid för planering och reflektion. Skolinspektionen konstaterar också att brister i det svenska språket och hög frånvaro bland barn

---

¹⁰ På vilka grunder och i vilken omfattning ett barn har rätt till plats i förskolan regleras i skollagen. (Skollagen 8 kap. 4–7§§) Barns rätt till plats grundar sig i de flesta fall på vårdnadshavares sysselsättning. Barn ska också enligt skollagen erbjudas förskola om de behöver särskilt stöd i sin utveckling i form av förskola på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl. Enligt kommunala riktlinjer erbjuds barn till föräldralediga vårdnadshavare 15 timmars förskola i veckan. Barn till arbetssökande föräldrar erbjuds 30 timmars förskola i veckan.

¹¹ Skolinspektionen (2023) *Huvudmäns och rektors arbete för kvalitet i undervisning på förskolor i socioekonomiskt svaga områden*,

försvårar undervisningen, och att förskollärarnas kompetens inte alltid tillvaratas fullt ut. Dessa faktorer gör det svårt att skapa kontinuitet och förutsättningar för undervisning som utgår från läroplanen, vilket i sin tur påverkar barnens möjligheter till utveckling och lärande. Även de fysiska miljöernas ändamålsenlighet är en faktor i sammanhanget.

Barns tankar och åsikter om sin utbildning

Syftet med att i årets lägesbedömning utvidga och tillföra ett avsnitt med barns egna tankar och åsikter om sin utbildning är att på ett tydligare sätt lyfta barns röster i analyser inom det systematiska kvalitetsarbetet. Enligt förskolans styrdokument ska barn ges förutsättningar att utveckla intresse för och förmåga att uttrycka tankar och åsikter samt ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter. Att arbeta aktivt med att ta del av barns tankar och åsikter om sin utbildning är en viktig del i att lägga grunden för barns förståelse av demokrati, men även en förutsättning för att ge barn inflytande och delaktighet i utbildningen i förskolan.¹² Alla barn har behov av att bli sedda av vuxna, bli lyssnade till och att få ta plats och uttrycka sin åsikt. Förskolan har en viktig roll i att främja barns delaktighet och inflytande.

I årets uppföljningar och analyser lyfts flera arbetssätt som förskolorna använder och som stödjer detta perspektiv, såsom projekterande arbetsätt och språkutvecklande metoder. Samtidigt är det tydligt att otillräcklig kompetens närmast barnen och andra utmanande förutsättningar, såsom brist på tid och resurser, kan försvåra möjligheten att komma nära barnet. Här har rektor och den lokala ledningen ett avgörande ansvar – både för att säkerställa rätt kompetens och för att skapa organisatoriska förutsättningar som ger den pedagogiska personalen tid för reflektion och gemensam analys. När dessa förutsättningar saknas påverkas till exempel möjligheten att reflektera tillsammans under och efter aktiviteter för att fånga upp och synliggöra barns tankar och lärande.

Ett nära samarbete med vårdnadshavare betonas i dialogerna som en viktig förutsättning för att förstå barnens sammanhang, såsom den lokala kontext och hemmiljö som hen befinner sig i. Det nära samarbetet stödjer även arbetet med att kunna ge varje barn de förutsättningar och verktyg som det behöver för att uttrycka sina tankar och åsikter.

---

¹² Skollagen 10 §, 1 kap. och 9 §, 4 kap. Lpfö 18, (2025), 1 Förskolans värdegrund och uppdrag, Mål, Barnkonventionen, artikel 12

Barns tankar och åsikter om förskolan belyser även hur delaktighet skapas på olika nivåer – genom strukturer, förutsättningar och arbetssätt. Strukturer kan i sammanhanget handla om forum för reflektion, rutiner för dokumentation och tydliga roller för att barns röster ska tas tillvara i planering och uppföljning. Förutsättningar omfattar bemanning och tid för samtal, kompetensutveckling kring barns inflytande samt tillgång till material och miljöer som stödjer barns initiativ. Vidare framkommer att barnen uttrycker åsikter om sin vardag i förskolan. De berör områden såsom lek, struktur och rutiner och relationer. Barn uttrycker även stolthet och glädje över sin förskola och berättar att de längtar till förskolan. De uttrycker ofta också stolthet och glädje över att få visa upp vad de skapat eller lekt med under dagen, till exempel för vårdnadshavare. Detta uppfattas av förskolorna som något som stärker barnens känsla av delaktighet och mening i förskolan.

En återkommande önskan från barn är att kunna leka klart och att lekmiljöer ska få stå kvar för att kunna återvändas till nästkommande dag. Barnen vill också ha inflytande över sin dag. Samtidigt framkommer att förändringar, såsom frånvaro eller inställda och ersatta aktiviteter, kan skapa frustration och oro hos barnen. Barn uttrycker även att de vill ha tillgång till "sina vuxna", det vill säga att de vill vara med den pedagogiska personal de känner och som de känner sig trygga med.

Förskolans värdegrund

Värdegrundsarbetet är grundläggande för utbildningen och en förutsättning för att förskolans uppdrag ska kunna genomföras i sin helhet. Genom värdegrundsarbetet ska förskolan förmedla och förankra respekt för mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar samt stärka trygghets- och skyddsfaktorer kring barnet. Uppdraget omfattar även att motverka hedersrelaterat våld och förtryck, vilket förutsätter att personalen har kunskap om problematiken och arbetar aktivt för att identifiera risker, skapa trygga och inkluderande lärmiljöer samt främja barns rätt till inflytande och självbestämmande.

Värdegrundsarbetet har hög prioritet och lyfts ofta i kvalitetsarbetet – både som ett område med goda resultat och som ett område som kräver kontinuerlig utveckling. Bedömningen av måluppfyllelse inom området är beroende av den lokala ledningens och den pedagogiska personalens förhållningssätt och arbetssätt. Progressionen syns ofta indirekt, exempelvis genom förändringar i bemötande, lärmiljöer och pedagogiska strategier.

Förskolor som upplever en positiv utveckling beskriver effekter hos barnen i form av ökad trygghet, färre konflikter och större omtanke om varandra. Förskolor som bedömer att det är ett område som behöver utvecklas ser däremot färre sådana effekter, vilket kan innebära att barnen upplever otrygghet, fler konflikter, svårigheter att inkluderas i lek och begränsad delaktighet. Dessa utmaningar kopplas ofta till brister i barnsyn¹³ och bemötande eller till svårigheter i samarbetet med vårdnadshavare. Detta påverkar i sin tur kvaliteten i undervisningen, eftersom värdegrunden ska genomsyra utbildningen och finnas med som ett perspektiv i alla läroplansstyrda processer.

Arbetet med den gemensamma värdegrunden behöver genomsyra utbildningen samtidigt som det anpassas till varje förskolas kontext. Analysen visar samtidigt på variationer i förhållningssätt och barnsyn hos den pedagogiska personalen, vilket riskerar att påverka likvärdigheten.

Mot denna bakgrund är det avgörande att all pedagogisk personal har god kunskap om förskolans värdegrund och agerar i enlighet med den, med förståelse för uppdraget och ett gemensamt professionellt förhållningssätt. Därav har rektor en central roll i att leda och stödja värdegrundsarbetet och säkerställa att det omsätts i mötet med barn och vårdnadshavare.

Barns rätt till stöd, ledning och stimulans

Alla barn ska ges det stöd, den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt. Detta arbete är en del av förskolans kompensatoriska uppdrag och den strävan som ska finnas i utbildningen att uppväga skillnader i barnens förutsättningar.¹⁴ Antalet barn på kommunens förskolor med stora stödbehov upplevs ha ökat de senaste åren. Därför är det särskilt viktigt att utveckla arbetssätt

---

¹³ I förskolan används ofta begreppet barnsyn för att beskriva de grundläggande föreställningar och värderingar som styr hur personalen ser på barns förmågor, behov och rättigheter. En positiv barnsyn innebär att barn uppfattas som delaktiga, aktiva och värdefulla individer, vars perspektiv tas på allvar och formar undervisning och lärmiljöer.

¹⁴ Förvaltningen har under flera år arbetat för att stärka förskolornas förutsättningar i arbetet med barn i behov av särskilt stöd. Inom ramen för utvecklingsområdet ”Alla barns rätt till stöd” har ett stödmaterial tagits fram som tydliggör huvudmannens förväntningar på förskolorna. Varje förskola följer årligen upp utvecklingen inom området ”Alla barns rätt till stöd” som del av förskolans systematiska kvalitetsarbete

och lärmiljöer i förskolan för att alla barn ska ges möjlighet att utvecklas så långt som möjligt genom utbildningen.

I årets analyser är det tydligt att den pedagogiska personalen generellt har stärkt sin förmåga att kartlägga och identifiera barns behov samt att utveckla undervisning och lärmiljöer därefter. De senaste årens insatser för att utveckla samarbetet med vårdnadshavare bedöms ha haft positiv effekt och ha bidragit till att fler barn får den stimulans och stöd de behöver.

Samtidigt som en positiv utveckling kan skönjas framkommer att förskolorna står inför en komplex utmaning: att möta olika stöd-, stimulans-, lednings- och utvecklingsbehov hos barnen inom samma barngrupp. Det finns en risk att barn med mindre uttalade behov, såsom följsamma eller tysta barn, inte får tillräcklig uppmärksamhet.

Barngruppernas storlek och sammansättning, tillsammans med en tillräcklig förskollärartäthet utgör grundläggande förutsättningar som påverkar uppdraget. På förskolor med lägre måluppfyllelse saknas i flera fall en tydlig roll- och ansvarsfördelning, strukturer för resursfördelning samt arbetssätt som möter barngruppens specifika behov. Utmaningarna förstärks vid tidpunkter då personaltätheten är lägre, exempelvis vid raster, slutet av dagen, utbildningar eller sjukfrånvaro, vilket påverkar möjligheten att upprätthålla kvaliteten i lärmiljön. Begränsningar i den fysiska miljön, både inomhus och utomhus, utgör ytterligare hinder. Inomhus handlar det ofta om buller – både ljudmässigt och visuellt – om stora rum som inte skapar lugna miljöer eller om äldre lokaler med planlösningar som försvårar överblick och samordning. Utomhus gäller begränsningarna främst brist på varierade utemiljöer och utmaningar kopplade till säkerhet, exempelvis bristande överblick över området, vilket kan skapa utmaningar för tillsynsansvar.

I dialogerna lyfts behovet av riktade insatser för barn med omfattande behov av särskilt stöd som en central fråga. Behoven hos barn med medicinska diagnoser kan till exempel vara svåra att tillgodose inom ramen för de resurser och den kompetens som är tillgänglig i en förskola. Behoven ställer särskilda krav på omfördelning av kompetens, tillsyn, arbetssätt och den fysiska lärmiljön. Detta medför i sin tur att förskolornas resurser riskerar att inte i tillräcklig grad räcka till för att tillgodose övriga barns rätt till utveckling och lärande. Det medför också att gruppen med behov av särskilt stöd blir än större.

Bedömningen av måluppfyllelse inom området är komplex, eftersom resultaten ofta framträder indirekt – exempelvis genom hur lärmiljöer fungerar, hur barnen ges möjlighet till delaktighet och hur personalen lyckas skapa balans mellan barns individuella behov och barngruppens behov som helhet. Exempelvis visar uppföljningar under året att barn med stora stödbehov riskerar att inte få möta tillgängliga kulturupplevelser utifrån barnens behov av stimulans, ledning och stöd. Detta understryker även vikten av att säkerställa kulturell delaktighet för alla barn.

Barnens utveckling i språk och kommunikation

Förskolans läroplan betonar att utbildningen ska stimulera alla barns språkutveckling och ge möjlighet att utveckla identitet utifrån behov och förutsättningar. Läroplanen lyfter även att barn ska ges möjlighet att utveckla kommunikationsförmåga, ordförråd och begrepps-förståelse samt väcka nyfikenhet för böcker, läsning och skriftspråk.¹⁵ Språkutvecklande arbete i förskolan är avgörande för måluppfyllelse och utgör en grund för lärande inom alla områden. Språket gör det möjligt för barn att förstå och använda begrepp och resonera kring olika fenomen, exempelvis inom matematik och naturvetenskap. Estetiska uttrycksformer som bild, drama och musik kan också stärka språkutvecklingen genom sång, rytm och kreativa aktiviteter som utvecklar språk, begrepp och kommunikation.

Årets kvalitetsdialoger visar en generell progression i det språkutvecklande arbetet. Språk och kommunikation har länge varit ett prioriterat utvecklingsområde både på förskolorna och i huvudmannens arbete för att stärka kvalitet och likvärdighet. Förskolor som beskriver en positiv utveckling kännetecknas av tydliga förväntningar från ledningen, etablerade strukturer och arbetslag som anpassar arbetet efter barnens behov. Inspirerande innehåll i välutvecklade lärmiljöer har betydelse, liksom metoder som skapar systematik och kontinuitet. ELSA-modellen lyfts som ett exempel på evidensbaserat arbetssätt med goda resultat. TAKK (Tecken som Alternativ och Kompletterande Kommunikation) och bildstöd används vidare i de flesta förskolor för att öka barns delaktighet. Tecken och visuella hjälpmedel ger struktur och fler sätt att uttrycka sig, särskilt för barn med språkförseningar eller flerspråkighet. Metoderna kräver dock tid och kompetens och behöver användas som

---

¹⁵ Lpfö 18, 2025, 1 Förskolans värdegrund och uppdrag

komplement till tal och integreras i hela gruppen för att undvika exkludering och skillnader mellan förskolor.

Analysen visar att förskolor, trots ett språkutvecklande arbete av hög kvalitet, inte alltid når läroplanens mål. I områden med många flerspråkiga barn har förskolorna ofta lägre förskollärartäthet samt brister i lokaler och utemiljö, vilket begränsar möjligheterna att uppnå målen. En ytterligare utmaning uppstår när barngrupperna är homogena, med få språkstarka barn och begränsade kunskaper i svenska, vilket innebär att barnen sällan möter språkstarka lekkamrater i sin vardag.

Arbetet med nationella minoriteters rättigheter är en del av förskolans demokratiuppdrag men omfattar även språkliga rättigheter – barn som tillhör nationella minoriteter ska ges möjlighet att utveckla sitt språk och sin kultur. Förskolan ska därför främja användningen av nationella minoritetsspråk och skapa förutsättningar för att dessa språk synliggörs och används i utbildningen. Under året har flera utbildningsinsatser genomförts för att öka kunskapen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Uppföljningar visar dock att området fortsatt behöver riktat fokus för att stärka förutsättningarna för en utbildning som främjar likvärdighet och inkludering.

Personalens språkliga kompetens

Tidigare lägesbedömningar har visat på brister i den pedagogiska personalens språkliga kompetens. De senaste två åren har förvaltningen deltagit i den nationella satsningen på språkfrämjande kompetensutveckling för både ledning och pedagogisk personal. Årets kvalitetsdialoger visar att insatserna börjar ge positiva effekter i arbetet med barnen, särskilt i rektorsområden där även lokal ledning deltagit. Skolverkets utvärderande rapport *Språkinsatser för personal i förskolan* pekar särskilt på att en viktig effekt är ett stärkt självförtroende hos medarbetarna att använda det svenska språket.¹⁶ Parallellt pågår ett kompetenslyft för barnskötare med målet att öka andelen med formell utbildning, och huvudmannen arbetar aktivt för att enbart rekrytera barnskötare med sådan kompetens. Detta bedöms ha stor betydelse för undervisningens kvalitet, inte minst i det språkutvecklande arbetet.

---

¹⁶ Skolverket (2025) *Språkinsatser för personal i förskolan: Uppföljning inom ramen för regeringsuppdraget Språkträning för anställda inom välfärden*.

Pedagogiska lärmiljöer utomhus

Förskolans läroplan betonar att barn ska ges möjlighet att vistas utomhus i varierande miljöer som främjar rörelse, kreativitet och socialt samspel. Rektorerna bedömer dock att undervisning utomhus generellt håller lägre kvalitet än undervisning inomhus, både när det gäller planerade aktiviteter och spontana lärsituationer. Det innebär att barn går miste om viktiga tillfällen för lärande och utveckling. Frågan om barns möjligheter till lek och rörelse har uppmärksammats särskilt i år, det framhålls till exempel att barnen inte i tillräcklig grad utmanas i leken – trots att utforskande lek är en central del av läroplansuppgiften.

En bidragande orsak till lägre måloppfyllelse är att många förskolor saknar strategier för att använda utemiljöerna som pedagogiska lärmiljöer. Kvalitetsarbetet visar att kompetensen kring hur rörelse och rörelselek kan integreras i undervisningen ibland är begränsad, vilket blir särskilt tydligt under utevistelser. Ett starkt fokus på säkerhetsaspekter framhålls som ytterligare en faktor, där exempelvis möjligheten till så kallad *risky play* begränsas av gällande rutiner. Även läroplanens begränsade vägledning kring undervisning utomhus och pedagogiska lärmiljöer pekas ut som en strukturell utmaning.

Bemanningsfrågan har också stor betydelse. Gemensam utevistelse används ofta som lösning vid otillräcklig grundbemanning, särskilt på eftermiddagarna, vilket begränsar möjligheterna att skapa meningsfulla och kreativa lärmiljöer. Detta är särskilt problematiskt på förskolor där utemiljöerna håller låg standard, exempelvis när gården saknar varierade material och ytor som möjliggör lek, utforskande och motorisk utveckling. Årets dialoger bekräftar bilden från föregående år: vissa förskolegårdar har sådana brister att det är svårt att genomföra utbildningen där. Det handlar om avsaknad av grönska, återkommande nedskräpning och skadegörelse eller gårdar som delas med boende och andra verksamheter. Variationerna i fysiska förutsättningar mellan förskolorna är stora och påverkar barns tillgång till ändamålsenliga lärmiljöer. När låg standard på utemiljöerna sammanfaller med andra begränsande faktorer som till exempel en förhållandevis låg förskollärartäthet begränsas förskolans möjligheter att utveckla de pedagogiska lärmiljöerna ytterligare, vilket påverkar kvaliteten och likvärdigheten i utbildningen.

Samverkan med vårdnadshavare

Enligt läroplanen ska förskolan samarbeta nära och förtroendefullt med hemmet för att skapa bästa möjliga förutsättningar för barns rika och mångsidiga utveckling. Tillitsfulla relationer med vårdnadshavare framhölls som en särskilt viktig framgångsfaktor i förra årets lägesbedömning. Samtidigt konstaterades ett fortsatt behov av insatser för att integrera samarbetet med vårdnadshavarna som en naturlig del av det löpande arbetet i förskolan. I detta sammanhang lyfts även samverkan mellan öppna förskolan och kommunens förskolor som ett viktigt utvecklingsområde.

Samarbetet mellan hem och förskola

Området hem och förskola har under det senaste året uppmärksamrats i huvudmannens övergripande utvecklingsarbete. Årets dialoger och uppföljningar visar att samarbetet med vårdnadshavare har stärkts och att genomförda utvecklingsinsatser bidragit till denna förflyttning.

Flera förskolor lyfter introduktionen som ett område med tydlig progression. Rutinen för barns introduktion har skapat förutsättningar för ett fördjupat samarbete med hemmen, där introduktionssamtal – som sker innan barnet börjar och utan barnets närvaro – bidrar till att bygga tillit och förtroende redan vid första mötet. Arbetet med en mer föräldraaktiv introduktion har bidragit till att främja en trygg start för barnen i förskolan och ger personalen möjlighet att lära känna vårdnadshavarna och förmedla läroplansuppdraget. Metoder som föräldraaktiv inskolning och arbetssätt som *Trygga barnet* och ICDP har också stärkt relationen mellan hem och förskola, vilket i sin tur har haft positiv inverkan på kvaliteten i utbildningen nära barnen.

Arbetssättet *Trygga barnet* har dessutom gett förskolorna nya verktyg för samverkan med socialtjänsten och barnhälsovården. Detta upplevs ha förbättrat möjligheterna att tidigt upptäcka barn i början av en ogynnsam utveckling. På några utvalda förskolor har också socionomer i förskolan varit ett värdefullt stöd i kontakten med vårdnadshavare och bidragit till att öka benägenheten att söka stöd hos familjerådgivare. Vidare har ICDP, med sitt fokus på relationella aspekter, stärkt arbetslagens relationskompetens och förmåga att skapa positiva samspel i mötet med vårdnadshavare, även vid svåra samtal. Detta har i sin tur bidragit till ökad professionalitet i samarbetet mellan hem och förskola.

För att dessa metoder ska kunna tillämpas framgångsrikt krävs dock både kompetens och tid. Det är också avgörande att rektor och lokal ledning säkrar förutsättningar för att den pedagogiska personalen kan implementera och anpassa arbetet till den lokala kontexten och de specifika behoven i varje förskola. Utan dessa förutsättningar riskerar insatserna att få begränsad effekt.

Öppna förskolans bidrag i det kompensatoriska uppdraget

Öppen förskola och familjecentral är en viktig del av arbetet med att förstärka det kompensatoriska uppdraget. Öppen förskola är en plats där mötet mellan barn, vårdnadshavare och förskolan ständigt är i fokus. Det innebär goda möjligheter att nå ut med information om förskolans uppdrag och varför det är viktigt för barnen att gå i förskola. Öppna förskolan är vidare ett värdefullt sammanhang för att lära känna barn och vårdnadshavare och för att tidigt uppmärksamma och identifiera stödbehov.

Samverkan mellan förskola och öppen förskola framträder samtidigt som ett utvecklingsområde. Det kan konstateras att kunskapen om hur öppen förskola kan bidra i det kompensatoriska uppdraget kan utvecklas ytterligare på förskolorna. Det finns goda exempel på strukturerade samarbeten mellan förskolor och öppna förskolor men det är begränsat till vissa delar av staden.

Förutsättningar och framgångsfaktorer för måluppfyllelse i förskolan

Även i årets analyser framträder vissa framgångsfaktorer och förutsättningar som särskilt betydelsefulla för måluppfyllelse och kvalitet i Malmös förskolor. Med framgångsfaktorer avses i sammanhanget de arbetssätt och metoder som visat sig framgångsrika i praktiken - både sådana som initierats av huvudmannen och sådana som rektor möjliggör genom sitt ledarskap och sin styrning och organisering av det inre arbetet på varje förskola. Förutsättningar däremot handlar om de strukturella ramar som ges förskolorna – exempelvis ekonomiska resurser, tillgång till kompetens, lokalernas ändamålsenlighet och andra organisatoriska villkor. Dessa förutsättningar påverkar i hög grad rektors och den lokala ledningens möjligheter att tillsammans med förskollärare och arbetslag ta ansvar för att förverkliga skollagens och läroplanens uppdrag. För huvudmannen och rektors del ligger utmaningen i att fördela resurser och kompetens likvärdigt för att uppväga skillnaderna mellan förskolorna och säkerställa att alla barn har tillgång till en utbildning av god kvalitet.

I detta kapitel används Skolverkets faktorer för framgångsrik skolutveckling för att strukturera analysen och rikta fokus mot viktiga aspekter av kvalitet som kan bidra till att nyansera kunskapen om vilka arbetssätt som huvudmannen behöver skapa förutsättningar för.¹⁷ Skolverkets framgångsfaktorer omfattar förtroendefullt klimat, hälsofrämjande lärmiljö, kompensatoriska insatser, kompetent ledarskap, professionell utveckling, systematiskt kvalitetsarbete med undervisningen i fokus samt tydlig roll- och ansvarsfördelning.

I Skolverkets tolkning av framgångsfaktorer görs en uppdelning mellan olika ansvarsnivåer (undervisningsnivå, rektorsnivå och huvudmannanivå) där utvecklingen på varje nivå i styrkedjan behöver sättas

---

¹⁷ Skolverkets faktorer för framgångsrik skolutveckling. Underlag i nationella kvalitetssystemet, I denna rapport benämnda som Skolverkets framgångsfaktorer. Skolverkets framgångsfaktorer omfattar förtroendefullt klimat, hälsofrämjande lärmiljö, kompensatoriska insatser, kompetent ledarskap, professionell utveckling, systematiskt kvalitetsarbete med undervisningen i fokus samt tydlig roll- och ansvarsfördelning. [Faktorer för framgångsrik skolutveckling](#)

i relation till de andra nivåerna. Samtidigt betonar Skolverket att framgångsfaktorerna i det konkreta arbetet behöver anpassas till förskolans verklighet. Utmärkande för förskolan i detta sammanhang är att läroplanens mål bildar en helhet i utbildningen och att undervisning bedrivs under hela dagen.

Förtroendefullt klimat

Utmärkande för ett förtroendefullt klimat är att barns åsikter tas på allvar och att den pedagogiska personalen är närvarande och har tid och kompetens att lyssna in barnen. Det finns också en medveten barnsyn där barn ses som delaktiga och aktiva med rätt att påverka sin vardag och sina lärmiljöer. Ett förtroendefullt klimat innebär också att ledarskapet är nära, närvarande och tillitsfullt. I analysen framträder särskilt vikten av ömsesidig tillit som en grundläggande förutsättning för att styrkedjan ska fungera. Tillit upprätthålls genom att de olika professionerna tar aktivt ansvar både för sina delar och för uppdraget som helhet.

Framgångsrika arbetssätt för att bygga ett förtroendefullt klimat handlar om trygghet, tillit och delaktighet. Barns trygghet är också tätt sammankopplat med vårdnadshavares tillit till den pedagogiska personalen – när föräldrar känner sig trygga, blir också barnen tryggare. I årets analyser lyfts metoder som tydliggör förväntningarna på förskolorna och samtidigt ger den pedagogiska personalen konkreta verktyg som stärker relationskompetensen och höjer professionaliteten i mötet med vårdnadshavarna. Ett exempel är samarbetet med socialtjänsten, där socionomer i förskolan har varit ett värdefullt stöd i kontakten med vårdnadshavare. Samarbetet har också bidragit till att öka föräldrars benägenhet att söka stöd hos familjerådgivare.

Rektors ansvar och roll i utvecklingsarbetet kan konstateras vara särskilt betydelsefulla i arbetet för att skapa ett förtroendefullt klimat. Ett närvarande och tillitsfullt pedagogiskt ledarskap tydliggör förväntningar och ansvar, skapar struktur och samsyn samt främjar trygghet.

Hälsofrämjande lärmiljöer

Lärmiljön i förskolan är nära kopplad till barnens lärande och trygghet, men också till omsorg. I förskolan är omsorg, utveckling och lärande sammanvävda, och det är i det vardagliga mötet med barnen som trygghet, utveckling och välbefinnande formas. Detta innebär i praktiken att de vuxna som finns i förskolan även de är en del av den hälso-

främjande lärmiljön och därmed är deras kompetens avgörande för barnens utveckling och lärande.

Ett hälsofrämjande arbete är särskilt betydelsefullt i relation till förskolans kompensatoriska uppdrag. Genom att aktivt stärka barnens skyddsfaktorer och möta deras individuella stödbehov kan förskolan bidra till att skapa goda förutsättningar för varje barns utveckling och välmående. Förskolorna behöver ha förutsättningar att erbjuda lärmiljöer där barn får vara i mindre sammanhang, där vuxna är närvarande och där det finns tid att möta varje barns behov.

Samtidigt konstateras att både personaltäthet och barngruppernas storlek kan vara faktorer som begränsar arbetet. Möjligheten att organisera barnen i mindre grupper påverkas av lokaler, utemiljöer, bemanning och sammansättning i barngrupperna – strukturella förutsättningar som har stor betydelse för lärmiljöns kvalitet. Det ställer även krav på att rektor och den lokala ledningens förmåga att bemanningsplanera utifrån enskilda barns och barngruppers behov så att kompetens riktas dit barnens behov är som störst så att organiseringen av mindre sammanhang blir möjlig.

Lokalernas utformning har därtill en direkt inverkan på förskolornas möjlighet att erbjuda trygga och tillgängliga miljöer där mindre sammanhang går att skapa vilket gör den fysiska miljön till en viktig faktor i det pedagogiska arbetet.

Genomgående i analysen framstår kompetensen – och möjligheten att sprida den inom arbetslagen – som en avgörande förutsättning för att lärmiljön ska bli hälsofrämjande. Det gäller oavsett om det handlar om att utforma fysiska miljöer, organisera mindre sammanhang eller möta barns individuella behov.

Kompensatoriska insatser

Det är, som konstaterats tidigare i denna lägesbedömning, en tydlig signal i dialoger och annan uppföljning att det kompensatoriska uppdraget är en stor utmaning för många förskolor och för stadens kommunala förskoleverksamhet som helhet. Det handlar inte enbart om att möta barns olika behov, utan om att systematiskt anpassa utbildningen för att motverka ojämlika förutsättningar – ett arbete som ska genomsyra så gott som alla processer i förskolan.

Barns varierande erfarenheter och behov – såsom brist på språkligt stimulerande miljöer eller särskilda behov kopplade till

diagnoser – ställer höga krav på förskolans kompensatoriska förmåga. Förskolorna i Malmö arbetar med olika strategier för att möta dessa behov, exempelvis genom närvarande vuxna, språk-utvecklande arbetssätt, och strukturer som gör barnens röster hörda. Trots dessa insatser är det svårt för förskolorna att fullt ut kompensera för skillnaderna, då uppdragets omfattning, inte minst på grund av Malmös socioekonomiska och demografiska förutsättningar innebär särskilda utmaningar.

En avgörande framgångsfaktor är barnens närvaro och vistelsetid. Kompensatoriska insatser får störst effekt när barnen deltar regelbundet och under tillräckligt lång tid i den pedagogiska verksamheten. Kort vistelsetid eller oregelbunden närvaro riskerar att förstärka skillnader i förutsättningar. Därför är det viktigt att förskolan inte bara främjar vistelsetid och närvaro, utan också följer upp frånvaromönster systematiskt och kopplar analysen till barns behov av pedagogiska insatser. Detta arbete behöver ske i nära dialog med vårdnadshavare för att tidigt identifiera och åtgärda risker.

En återkommande utgångspunkt för analysen är att tillgången till rätt kompetens är avgörande för att insatserna ska få effekt. Sammanställningen av kompetensen i arbetslagen påverkar direkt förmågan att möta barnens behov, vilket också bekräftas av årets GAP-kartläggning¹⁸. Förskolor med lägre kompetens har svårare att genomföra kompensatoriska insatser med kvalitet. Samtidigt finns en tydlig vilja att kompetensutveckla och sprida kunskap inom arbetslagen, och flera rektorer arbetar strategiskt med att följa upp och rikta insatser utifrån lokala behov.

Det kan samtidigt konstateras utifrån årets uppföljningar att det finns ett behov av ytterligare stöd i analysarbetet – att omsätta insikter om utvecklingsbehov till konkreta insatser, inte minst när det gäller strategisk bemanning. Här spelar rektor och den lokala ledningen en nyckelroll, både i att förstå behoven och i att skapa organisatoriska förutsättningar för att möta dem.

---

¹⁸ GAP-analys: Huvudmannens och förskolornas behov och tillgång på kompetens i arbetet med kompetensförsörjning kartläggs och analyseras. Genom att jämföra behovet med tillgången på kompetens framkommer ett kompetensgap. Kompetensgapet redovisas på 2–5 års sikt. Analysen görs både kvantitativt, som i antalet inom en yrkesgrupp, och kvalitativt det vill säga nivån på kompetens.

Kompetent ledarskap

Kompetent ledarskap på alla nivåer är en grundläggande förutsättning för en utbildning av hög kvalitet. Rektors och den lokala ledningens kompetens, engagemang och närhet till barnen och förskolornas dagliga arbete utgör grundläggande förutsättningar för en utbildning av hög kvalitet. Ett nära pedagogiskt ledarskap är avgörande för utbildningens kvalitet. Det innebär att både rektor och förskolornas ledning behöver ha kännedom om enskilda barns och barngruppers behov samt arbetslagens styrkor och svagheter. Denna kunskap är en förutsättning för att kunna stödja arbetet med att utveckla utbildningen, rikta resurser och organisera verksamheten utifrån lokala förutsättningar.

Ytterligare en slutsats utifrån årets analyser är att ledningsgrupper som arbetar strategiskt tillsammans med förskollärare och arbetslag med att tolka styrdokumentet och omsätta dem i praktiken tenderar att nå en högre måluppfyllelse. När målen är tydliga och det finns en samsyn skapas förutsättningar för att den pedagogiska personalen förstår sin roll, vad som förväntas och ser sitt arbete som en del av en helhet. Detta stärker motivationen och bidrar till professionell trygghet. I analysen framträder även vikten av gemensam reflektion samt kunskaps- och erfarenhetsutbyte inom arbetslagen och mellan förskollärare som centrala faktorer för att utveckla kvaliteten.

Förskollärarens ansvar för att leda undervisningen är avslutningsvis en avgörande del av helheten. Ledarskapet handlar om att skapa utrymme för gemensam reflektion och kollegialt lärande. Här har rektorerna ett ansvar att ge förutsättningar för att förskollärare ska kunna leda och delta i lärandegemenskaper som stödjer utveckling, omprövning och uppföljning av undervisningspraktiken och utbildningen som helhet. Detta arbete behöver ske kontinuerligt och inte enbart under till exempel VU-dagar.

Huvudmannen har samtidigt ett övergripande ansvar att skapa långsiktiga strukturer och resurser som gör det möjligt att upprätthålla hög kvalitet i undervisningen. Det handlar om att tillhandahålla kompetensutveckling, säkerställa hållbara former för systematiskt kvalitetsarbete och ge rektorer mandat och stöd att leda det pedagogiska arbetet. Utvecklingen ska utgå från nationella styrdokument och lokala behov, med fokus på att skapa en sammanhållen och likvärdig utbildning.

Professionell utveckling

Professionell utveckling i förskolan förutsätter både strukturer och kultur som gör kompetensutveckling möjlig i vardagen. När individ, arbetslag och ledning samverkar skapas förutsättningar för insatser som ger verklig effekt och höjer kvaliteten i utbildningen. Detta kräver ansvarstagande i flera led, tid för reflektion och kollegialt lärande samt organisatoriska strukturer som stödjer lärande och utveckling. Samtidigt är rätt kompetens närmast barnen och ett tydligt pedagogiskt ledarskap är avgörande för att dessa strukturer ska kunna etableras och fungera. Utan förmåga att omsätta ny kunskap i praktiken riskerar kompetensutvecklingsinsatser att få begränsad effekt.

Det krävs strategier för att höja den lägsta kompetensnivån i arbetslagen, och att skapa förutsättningar för lärande inom ramen för det pedagogiska arbetet med barnen. Flera rektorer lyfter ett behov av att stödja och utveckla ledarkompetens hos förskollärare, särskilt i arbetslag med generellt låg kompetens. Ledarskapet hos förskollärarna är en nyckel. För att detta ska vara möjligt behöver förskollärarnas handlingsutrymme och mandat säkras.

Det systematiska kvalitetsarbetet är en grundförutsättning för att utveckla professionen och säkerställa att kompetensen finns där den gör störst skillnad – närmast barnen. GAP-analyser, som genomförs vartannat år, fungerar som ett strategiskt verktyg för att kartlägga kompetensnivåer, skapa samsyn kring behov och planera för en långsiktig höjning av förskollärartätheten. Analysen ger inte bara en överblick över nuläget, utan skapar underlag för att prioritera insatser och fördela kompetens utifrån barnens behov. För att dessa insikter ska omsättas i praktiken krävs att rektorer tar ett aktivt ansvar för kompetensutveckling, strategisk bemanningsplanering och uppföljning, vilket stärker förskolans kapacitet att systematiskt utveckla utbildningen.

Tillgången till förskollärare framstår som en avgörande faktor att uppnå för att nå skollagens och läroplanens mål och riktlinjer för utbildningen. Förskollärartätheten behöver hanteras som en strategisk fråga. Det är tydligt att nuvarande tillgång inte räcker för att tillgodose barns behov, vilket gör långsiktiga lösningar och strategier för kompetensförsörjning helt avgörande. Parallellt behöver förutsättningarna för ledningens arbete för att sprida och omfördela kompetens och organisera för professionell utveckling stärkas i den nya rektorsområdesorganisationen.

Systematiskt kvalitetsarbete med undervisningen i fokus

Det systematiska kvalitetsarbetet fungerar på många förskolor i staden som en motor för utveckling, särskilt där det finns etablerade strukturer för kollegialt lärande, reflektion och analys. I flera fall har det blivit tydligt att utmaningarna inte enbart handlar om förutsättningar, utan även om rektor och den lokala ledningens förmåga att planera och organisera utbildningen i relation till vistelsetider, innehåll och bemanning under olika delar av dagen. Samtidigt varierar förutsättningarna för det systematiska kvalitetsarbetet, exempelvis vad gäller beläggning, barns vistelsetid och tid för reflektion. Det finns också ett generellt behov av att utveckla insatser och metoder som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Uppföljningar visar en växande medvetenhet om vikten av att stärka analysförmågan, men också ett behov av att tydliggöra hur olika delar av uppföljningsarbetet hänger ihop över tid. För att undvika punktinsatser behöver fler förskolor skapa rytm och kontinuitet i kvalitetsarbetet som möjliggör löpande utveckling. Huvudmannen har en central roll i att stötta helheten och skapa förutsättningar för ett sammanhållet kvalitetsarbete.

Kvalitetsarbetet gynnas av reflektion och kollegialt lärande, men detta förutsätter tillräcklig bemanning och tid. Nuvarande riktlinjer för verksamhetsutveckling (TVU) begränsar möjligheterna att skapa den gemensamma tid som behövs både för arbetslagen och för förskollärarna tillsammans. Det finns samtidigt exempel inom organisationen där rektorer i dialog med sina förskollärare har skapat former för att tillsammans utveckla utbildningen.

En annan aspekt av kvalitetsarbetet handlar om hur värdegrundsarbetet integreras i den övergripande strukturen. Förskolornas plan mot diskriminering och kränkande behandling syftar till att skapa systematik i arbetet med att motverka diskriminering och kränkande behandling av barnen på förskolan och förväntas bidra med kunskap om barnens vardag på förskolan. Det är tydligt att det på en del förskolor saknas strukturer för att integrera det förebyggande arbetet i det systematiska kvalitetsarbetet. Därmed finns en risk att värdefulla perspektiv inte vägs in i uppföljningen, utvärderingen och utvecklingen av utbildningen.

Huvudmannens riktade insatser är centrala för att skapa likvärdiga förutsättningar, och behöver i högre grad baseras på en analys av grundorsaker. Flera rektorer har framhållit att vissa stödinsatser upplevs som

alltför generella, exempelvis breda kompetensutbildningar som inte tillräckligt tar hänsyn till lokala behov. För att insatserna ska bli träffsäkra krävs både lyhördhet och systematiska tvärprofessionella analyser som tydliggör hur olika faktorer samspelar och påverkar kvaliteten på varje enskild förskola. Samtidigt visar erfarenheterna att huvudmannens prioriterade utvecklingsområden i flera fall har utgått från förskolornas egna identifierade utmaningar, vilket tydliggör att behoven på förskolorna har omsatts i konkreta prioriteringar. Ett behovsanpassat stöd är avgörande för att kvalitetsarbetet ska ge effekt närmast barnen.

Tydlig roll och ansvarsfördelning

Klart definierade roller och mandat är avgörande för ett framgångsrikt utvecklingsarbete. När ansvarsfördelningen är tydlig och ledningen har en strategisk förmåga att leda skapas struktur och riktning. Förskolor med hög måluppfyllelse kännetecknas av ett nära samspel mellan rektor, biträdande rektor, förste förskollärare och förskollärare samt arbetslag, vilket ger stabilitet och driver utvecklingen framåt.

Samtidigt har förskollärarens ledaruppdrag blivit mer komplext och kräver både tydliga styr- och ledningsstrukturer och tillräckligt tidsutrymme, inte bara enskilt utan även kollegialt mellan förskollärare och tillsammans i arbetslagen, för att kunna ta ansvar. Otydlighet i relationen till förste förskollärarens roll riskerar ibland att skapa överlappande uppdrag, vilket kan försvåra samarbetet i arbetslagen. På förskolor med låg förskollärartäthet blir biträdande rektors roll särskilt viktig för att upprätthålla struktur och kontinuitet.

Strukturer som rektor och den lokala ledningen lägger grunden för, såsom bemanningsplanering och kollegiala forum, möjliggör och stärker den pedagogiska personalens ansvarstagande. Huvudmannen pågående arbete med nya befattningsbeskrivningar för rektor, biträdande rektor och förste förskollärare är en viktig del i arbetet med att stärka det pedagogiska ledarskapet. Arbetet bidrar också till att tydliggöra förskollärarnas ansvar för undervisningen, vilket har förstärkts i den reviderade läroplanen.

Systematisk uppföljning är avgörande för att ansvarsfördelningen ska få genomslag. När ledningen är närvarande i vardagen och följer upp arbetet kontinuerligt stärks både ansvarstagande och lärande. Tydlighet i kommunikation och ansvar är också en förutsättning för att bygga förtroende i relationen till vårdnadshavare.

Slutsatser

Det kompensatoriska uppdraget och förskolornas förutsättningar för att kunna anpassa utbildningen och lärmiljöer utifrån varje barns behov framträder som ett genomgående tema i årets kvalitetsuppföljning och analyser. Förskolorna beskriver generellt sett en progression i arbetssätt och olika strategier för att möta barnens behov, exempelvis genom språkutvecklande arbetssätt, samverkan med hemmet och strukturer som gör barnens röster hörda. En positiv utveckling återspeglas också i vårens förskoleenkät som visar att vårdnadshavare som har barn på kommunens förskolor upplever en generellt god kvalitet i utbildningen.

Att ta barns åsikter på allvar är en del av förskolans demokratiuppdrag och en förutsättning för att skapa en utbildning som är trygg, inkluderande och meningsfull för varje barn. Barns tankar och åsikter har varit ett särskilt tema i årets kvalitetsdialoger och ger viktiga insikter om hur förskolan upplevs av barnen själva. Barnen uttrycker glädje och stolthet över sin förskola, men också tydliga önskemål som påverkar hur utbildningen bör utvecklas. Barn betonar framför allt trygghet och kontinuitet, rutiner och förutsägbarhet, inflytande och delaktighet samt behovet av lekmiljöer som får stå kvar. Barnens röster ger en tydlig signal om att förskolorna behöver skapa förutsättningar för kontinuitet, rutiner och lärmiljöer som stödjer barns inflytande. Dessa insikter behöver omsättas i utvecklingsarbetet genom arbetssätt och metoder som ger barnen större inflytande över innehållet, organisering av lärmiljöer och stärkta strukturer för dialog med barnen om deras önskemål och upplevelser.

Förflyttningarna mot högre måluppfyllelse visar att det finns stor förändringskraft och potential i organisationen, även om det fortsatt är en utmaning för förskolorna att fullt ut kompensera för skillnaderna i barns förutsättningar. För huvudmannens del finns fortsatta utmaningar att kompensera för skillnader i förskolornas olika förutsättningar att genomföra uppdraget.

Utifrån årets analyser är det möjligt för huvudmannen att nyansera bilden av grundorsaker som påverkar måluppfyllelsen. Precis som tidigare år framstår utbildningsnivån hos den pedagogiska personalen och den samlade kompetensen i arbetslagen som centrala förutsättningar. Årets analys lyfter särskilt förskollärartätheten som en avgörande faktor för undervisningens kvalitet och måluppfyllelse. Personaltäthet samt

barngruppernas storlek och sammansättning fortsätter att vara grundläggande förutsättningar. Lokalernas och utemiljöernas utformning bekräftas återigen som betydelsefulla för hur grupper organiseras och lärmiljöer anpassas efter barnens behov.

För att kvaliteten och likvärdigheten i utbildningen ska öka krävs fortsatta utvecklingsinsatser där förskolor och stödfunktioner arbetar tillsammans för att stärka förutsättningarna för rektorer, lokal ledning och den pedagogiska personalen att förverkliga läroplansuppdraget. För huvudmannens del handlar det om att säkerställa att det finns rätt kompetens, resurser och rutiner på samtliga nivåer i organisationen för att identifiera och kompensera för skillnader i barnens förutsättningar.

Analyser utifrån delmålen i det nationella kvalitetssystemet

Utvecklingsarbetet inom förvaltningen går i linje med de målsättningar som anges i det nationella kvalitetssystemet. I det här avsnittet analyseras hur årets resultat och bedömningar förhåller sig till delmålen¹⁹ – lika tillgång till utbildning, trygg och god miljö, ledning och stimulans för lärande samt stöd till barn i behov – för att ge en samlad bild av hur arbetet bidrar till måluppfyllelse och för att tydliggöra både framgångar och kvarstående utmaningar.

Lika tillgång till utbildning

Det uppsökande arbetet för att fler barn ska gå i förskola bedrivs i nära samverkan med civilsamhället och med ett tydligt samarbete mellan öppna förskolan och förskolorna. Öppna förskolan fungerar som en viktig mötesplats och brobyggare, vilket har skapat förtroende och sänkt trösklar för inskrivning. Genom dialogbaserade insatser har förvaltningen nått fler familjer och samtidigt fått en bättre förståelse för hur vårdnadshavares upplevelser av förskolan påverkar deltagande och närvaro.

---

¹⁹ Skolverkets delmål och indikatorer för förskolan. Underlag i Skolverkets nationella kvalitetssystem. De fem delmålen för förskolan är: ”Varje barn med rätt till förskola har lika tillgång till utbildning”; ”Varje barn får en trygg och god miljö där utbildningen bildar en helhet av omsorg, utveckling och lärande”; ”Varje barn får en utbildning som uppmuntrar till lek och rörelse samt ger den ledning och stimulans det behöver för att kunna nå så långt som möjligt i sitt lärande och sin utveckling”; ”Varje barn som är i behov av stöd får det stöd den behöver”; ”Varje barn som är i behov av stöd får det stöd den behöver”.

Närvaro och tillräcklig tid i förskolan är avgörande för att barn ska få del av utbildningens alla delar och utveckla språk, sociala färdigheter och lärande. Det handlar inte bara om att vara inskriven, utan om att faktiskt delta i utbildningen i den omfattning som behövs för att ge likvärdiga möjligheter. I arbetet med att öka vistelsetiden har rektorer tagit stort ansvar genom att skapa möjligheter för längre vistelsetider än de beslutade 15 timmarna vid föräldraledighet. Detta har gjorts utifrån barnens behov och utan extra resurser, vilket visar på ett starkt ansvars-tagande för att möta familjernas situation och främja barns utveckling. För att arbetet ska kunna fortsätta på ett hållbart sätt behöver frågan om vistelsetid hanteras på en mer övergripande nivå med långsiktiga strukturer och förutsättningar. Utöver att säkerställa barnens plats och tillräckliga tid i förskolan bör det strategiska närvarofrämjande arbetet fortsatt prioriteras.

Utbildning som bildar en helhet

De kommunala förskolorna i Malmö erbjuder generellt en utbildning och omsorg med hög kvalitet samt trygga och varierande lärmiljöer som bidrar till att främja barns utveckling och lärande. Dialoger och annan uppföljning pekar på en tydlig utveckling mot mer anpassade arbetssätt och metoder för att möta barnens behov. Det syns också synergieffekter där utvecklingen inom ett område får positiva effekter inom ett annat. Samtidigt framhålls bland annat värdegrundsarbetet och det språk-utvecklande som områden som kräver fortsatt fokus och utveckling på alla förskolor. Analysen visar också på utmaningar i att täcka in alla läroplansområden i undervisningen, vilket i förlängningen kan innebära begränsade möjligheter för barnen att tillgodogöra sig alla de förmågor som förväntas inför fortsatt skolgång.

Lek, rörelse och lärmiljöer inomhus och utomhus

Hälsofrämjande lärmiljöer som främjar barns möjligheter till lek och rörelse har uppmärksammats särskilt i årets analyser. Förskolornas lärmiljöer har viktiga hälsofrämjande och kompensatoriska funktioner genom att de utformas och anpassas så att alla barn får likvärdiga möjligheter till lek, rörelse och lärande, oavsett individuella behov. Anpassningen är avgörande för att lärmiljöerna ska kunna bidra till barns fysiska, psykiska och sociala välbefinnande. Samtidigt ser de fysiska förutsättningar i inomhus- och utemiljöer väldigt olika ut.

Analysen visar också att undervisning utomhus generellt håller lägre kvalitet än undervisning inomhus, både när det gäller planerade aktiviteter och spontana lärsituationer. På flera förskolor saknas

strategier för hur utemiljöerna kan fungera som pedagogiska och hälsofrämjande lärmiljöer. Dessutom ger läroplanens skrivningar begränsad vägledning för hur förskolans lärmiljöer ska utformas och användas för att främja både lärande och hälsa.

Varje barns rätt till stöd

Det syns en progression i förskolornas arbete med att identifiera barns behov av stöd och anpassa undervisning och fysiska, pedagogiska, sociala lärmiljöer därefter. Samtidigt konstateras att antalet barn med stödbehov generellt sett har ökat men även att barn med omfattande stödbehov fortsätter att bli fler. Detta skapar stora utmaningar i att anpassa arbetsätt och organisation för att möta varje barns behov av stöd, stimulans och ledning – särskilt i förskolor med flera barn med stora behov i samma barngrupp.

Förskolans uppdrag att tillgodose alla barns behov oavsett bakgrund är komplext. Utbildning och lärmiljöer måste vara både likvärdiga och flexibla för att möta olika språkliga, kommunikativa, fysiska och emotionella behov. För att detta ska fungera krävs nära samverkan med socialtjänst, barnhälsovård och andra samhällsaktörer. Avgörande är att förskolorna har resurser och rätt kompetens. För att huvudmannen ska kunna fördela resurser mer träffsäkert behövs fördjupad kunskap om barns stödbehov.

Språkutveckling i svenska och förmåga att kommunicera

Det kan konstateras att det finns en generell progression i förskolornas språkutvecklande arbete. Även om kvaliteten i det språkutvecklande arbetet varierar mellan förskolorna finns det den generell medvetenhet om språkets betydelse för barnens utveckling. Det framkommer vidare att förskolorna arbetar strukturerat för att utveckla arbetssätt och metoder som kan möta barnens behov. Det framgår dock att hög kvalitet i det språkutvecklande arbetet inte alltid är tillräckligt för att alla barn ska ha tillgodogjort sig tillräckliga kunskaper i det svenska språket när de lämnar förskolan för fortsatt utbildning. Hög kompetens hos personalen kan konstateras vara avgörande för barns språkutveckling, men kan inte enskilt kompensera för homogena barngrupper med avsaknad av språkstarka lekkamrater, vilket är en viktig faktor för språkutveckling.

Förskollärarnas undervisningsansvar

En ökande andel förskollärare på många av stadens förskolor framhålls i det här årets analyser som en viktig förklaringsfaktor till högre målfyllelse i det läroplansstyrda arbetet. För att möta barns olika behov och

förutsättningar är det viktigt att fortsätta öka andelen förskollärare och att kompetensen fördelas behovsanpassat mellan stadens förskolor. Hänsyn måste också tas till en varierande samlad kompetensnivå i arbetslagen. Detta blir särskilt tydligt på förskolor i socioekonomiskt sårbara områden.

Årets analyser visar hur förskollärarna i högre grad tar ansvar i de pedagogiska processerna och agerar som pedagogiska förebilder. Detta har stärkt arbetslagens möjligheter att tolka och omsätta läroplanen i arbetet med barnen. En ökad andel förskollärare ökar samtidigt kraven på huvudmannen att skapa förutsättningar för dessa att fullt ut ta ansvar för undervisningen.

Att kunna prioritera gemensam reflektion och kollegialt lärande i arbetslaget är viktiga förutsättningar både för att förskollärarna ska kunna leda arbetet i arbetslagen och ta ansvar för den egna professionella utvecklingen. Samtidigt visar årets uppföljning att dessa förutsättningar inte alltid finns. Förskollärarnas ledarskap är också beroende av och nära kopplat till rektors utbildningsnära pedagogiska ledarskap och helhetsansvar för utbildningen.

Rektors pedagogiska ledarskap

Behovet av ett utbildningsnära pedagogiskt ledarskap betonas i årets analyser som en avgörande förutsättning för att utvecklingsarbetet ska få effekter i arbetet med barnen. Den nya organisationen av rektorsområdena som träder i kraft i januari 2026 är tillsammans med nya befattningsbeskrivningar för rektor och biträdande rektor huvudmannans åtgärder som syftar till att ge rektorerna bättre förutsättningar att tillsammans med stödfunktionerna ta gemensamt ansvar i det kompensatoriska arbetet. Rektors analysförmåga och förmåga att strategiskt fördela resurser, kompetens och utvecklingsinsatser utifrån behoven i barngrupperna samt initiera nödvändiga utvecklingsinsatser, bedöms som helt avgörande för det fortsatta utvecklingsarbetet.

Stöd och samverkan i analysprocessen

Utvecklingen på varje förskola behöver sättas i ett större sammanhang och kopplas till huvudmannens arbete. Det handlar om att stärka förutsättningarna för enheternas utveckling, exempelvis genom kompetenshöjande insatser och behovsstyrt stöd i samverkan med förskolans ledning. Detta förutsätter en gemensam förståelse för förskolornas utmaningar i det lokala utvecklingsarbetet. För huvud-

mannens del blir det därför viktigt att stärka förutsättningarna för tvärprofessionella analyser där rektorer och stödfunktioner tillsammans bidrar med perspektiv och underlag utifrån sina respektive uppdrag och ansvarsområden.

Under 2026 implementeras nya digitala system för dokumentation och likvärdig hantering och kvalitetssäkring av ärenden som rör alla barns rätt till stöd, kränkingsanmälan, tilläggsbelopp och anmälningar till socialtjänsten. För huvudmannen innebär det nya möjligheter till överblick och nya underlag för fördjupade analyser inom det systematiska kvalitetsarbetet. Även utvecklingen av Tempus, ett nytt verksamhetssystem där barn och elevregister är en del samt uppföljningen av strukturer ersättningen förväntas ge nya möjligheter till ny kunskap och förbättrade förutsättningar för analys.

Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Årets dialoger visar hur implementering av evidensbaserade metoder framgångsrikt har bidragit till högre måluppfyllelse, till exempel genom Trygga barnet och ELSA-modellen. I och med revideringen av förskolans läroplan (2025) förtydligas kraven på att utbildningen i förskolan ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. För huvudman och rektor innebär detta fortsatta krav på att skapa förutsättningar för att den pedagogiska personalen utvecklar sin förmåga att förstå, värdera och använda forskningsbaserad kunskap i förverkligandet av läroplansuppdraget. Huvudmannen behöver även fortsättningsvis arbeta långsiktigt för att möjliggöra för rektorer och förskollärares medverkan i forskningssammanhang, vilket också ligger i linje med syftet med professionsprogrammet.

I årets lägesbedömning används Skolverkets framgångsfaktorer i det nationella kvalitetssystemet för att belysa framgångsrika arbetssätt och centrala processer inom förskolan. Analysen utifrån dessa sätter ljuset på att framgångsfaktorerna inte fullt ut förhåller sig till förskolans särart, till exempel när det gäller utbildning och omsorg som en helhet men också synen på undervisning och förskollärarnas undervisningsansvar i förhållande till arbetslagens roll. Detta understryker vikten av fortsatta insatser för att synliggöra förskolans särart och särskilda utmaningar i skolforskningen.

Gemensam inriktning i det hälsofrämjande och förebyggande arbetet

Förskolans potential i arbetet med att främja barns hälsa, utveckling och likvärdiga livschanser har fått mycket uppmärksamhet de senaste åren, både i forskning och politiska sammanhang. Årets analyser visar hur olika processer på enhetsnivå bidrar i det hälsofrämjande och förebyggande arbetet men också hur förväntningarna på förskolorna genom lagstiftning och andra styrsignaler på nationell och kommunal nivå successivt har höjts. Förskolorna anses idag ha en central roll i det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Detta ansvar blir särskilt tydligt mot bakgrund av de stora utmaningar som följer med det kompensatoriska uppdraget och den resurskrävande samverkan med socialtjänst, barnhälsovård och andra samhällsaktörer. Utmaningarna förstärks av komplexa barngruppssammansättningar och ett växande behov av stöd hos många barn. För att ge ytterligare kraft i arbetet behöver förskolornas förutsättningar stärkas och förskolans kompensatoriska uppdrag än mer ses som en gemensam angelägenhet.

Avgörande för att göra skillnad i barnens vardag är att utbildningen är likvärdig och av god kvalitet. Ett hälsofrämjande arbetssätt är en viktig del av detta, vilket också betonas i förskolans läroplan. Däremot saknas tydliga riktlinjer för hur det hälsofrämjande och förebyggande arbetet ska bedrivas för att ge verklig effekt för barnen. För att skapa en gemensam grund och ta hänsyn till förskolans särart och särskilda utmaningar behövs nationella riktlinjer som tydliggör hur det hälsofrämjande och förebyggande arbetet ska bedrivas i förskolan.